

ВІЧНИЙ ЗАМІННИК

ОПОВІДАННЯ

З англійської переклала Людмила БУТЕНКО

Грейсон зняв кайдани з рук і ніг прикутого до ліжка юнака.

— Харте! — гукнув роздратовано.

Той не поворухнувся. Грейсон, повагавшись, з усієї сили копнув його ногою.

— Гей, Харте, чорт тебе забирай! Я тебе звільняю — бо можу й не повернутися.

Джон Харт не розплющив очей, і взагалі невідомо було, чи він щось відчув. Єдиною ознакою життя в цьому нерухомому тілі було те, що воно іще не застигло, а лишалося пружним. Обличчя було дуже бліде, чорне волосся злиплося від поту.

Грейсон розважливо проказав:

— Харте, я вирушаю на розшуки Малкінса. Пам'ятаєш, він пішов чотири дні тому, збираючись щонайбільше за двадцять чотири години повернутися?

Не одержавши відповіді, літній чоловік зібрався був іти, але повагався й сказав:

— Харте, якщо я не вернуся, ти повинен збагнути, де ми є. Зрозумій, це нова планета. До нас тут ніхто ще не був. Наш корабель зазнав аварії, ми дісталися сюди втрюх у рятувальній капсулі, і нам конче потрібне пальне. Його й пішов шукати Малкінс, а я зараз іду на розшуки Малкінса.

Перекладено за виданням: А. Е. Van Vogt. *Lost: Fifty Suns*. Daw Books, Inc. New York. 1972. Ersatz Eternal.

© 1972 by А. Е. Van Vogt

© Людмила Бутенко, 1993, переклад українською мовою.

Альфред Елтон Ван Вогт (нар. 1912 р.) — американський письменник, прозаїк і сценарист. Один з патріархів американської наукової фантастики. Автор багатьох романів та збірок оповідань. Найвідоміші романи: «Магазини зброї Ішера» (1951), «Зброярі» (1952), «Нескінченна війна» (1971).

Постать на койці лишалась нерухомою. І Грейсон неохоче вийшов із капсули і подався до пагорбів. Він майже ні на що не сподівався.

Троє людей було на цій забутій богом планеті, і з них один — божевільний.

Дорогою Грейсон здивовано роззирався навкруги. Пейзаж дуже нагадував земний: дерева, кущі, трава і далекі гори, огорнуті млою. Трохи дивно! Адже після посадки вони з Малкінсом були певні, що опинилися в пустельному світі без атмосфери й життя.

Легенький вітерець торкався його щік. У повітрі пахло квітами, Грейсон бачив, як пурхають між дерев пташки, а одного разу почув пташиний спів, страшенно схожий на щебет польового жайворонка.

Він ішов цілий день, але так і не натрапив на слід Малкінса. Не було й ніяких поселень, які свідчили б про наявність на планеті розумного життя.

Вже перед смерком він почув: його кличе по імені якась жінка.

Здригнувшись, Грейсон озирнувся. То була його мати, але набагато молодша, ніж запам'яталась йому в труні вісім років тому. Вона наблизилась і промовила суворо: «Біллі, не забудь узутити гумові чоботи».

Він витріщився на неї, не вірячи своїм очам. Потім, наважившись, підійшов і торкнувся до неї. Жінка взяла його за руку. Пальці її були теплі, як у живої.

Вона сказала:

— Піди скажи батькові, що вечеря готова.

Грейсон випручався і відступив, напружено озираючись. Вони удвох стояли на безлюдній, порослій травою рівнині. Далеко попереду виблискувала сріблом річка.

Він одвернувся від жінки й пішов назустріч вечірнім сутінкам. Коли озирнувся, нікого вже не було. Аж раптом відчув: поряд із ним іде в ногу якийсь хлопчик. Спочатку Грейсон не звернув на нього уваги, але потім крадькома глянув на свого попутника.

Це був він сам у п'ятнадцять років.

Якраз перед тим, як ніч, поступово поглинаючи усе навкруги, позбавила його останньої можливості щось роздивитися, він побачив другого хлопчика, що йшов поряд із першим. Він сам, років десь у одинадцять.

«Троє Біллів Грейсонів» — подумав Грейсон. Він несамовито зареготався.

Потім побіг. Коли озирнувся, був уже сам. Схлипуючи, уповільнив ходу і майже відразу почув з м'якої темряви дитячий сміх.

Знайомі звуки, але вони його приголомшили.

Грейсон заговорив, захлинаючись:

— Це ж усе я у різному віці. Ану забирайтеся! Я знаю, що це тільки галюцинації! — Втопившись і зірвавши голос, він подумав: «Тільки галюцинації? Чи я певен?»

Він почувався страшенно пригніченим і виснаженим.

— Ми з Хартом, — стомлено промовив він уголос, — з однієї божевільні.

Прийшов холодний ранок, а з ним і надія, що схід сонця поклав край божевіллі цієї ночі. Поки світло повільно розливалось над рівниною, Грейсон зачудовано оглядався навкруги. Він стояв на пагорбі, а біля його ніг лежало рідне місто Каліпсо, що в штаті Огайо.

Він дивився, не відводячи здивованих очей, а потім побіг до нього, бо ж місто виглядало таким же справжнім, як саме життя.

Це було Каліпсо, але таке, яким Грейсон пам'ятав його з дитинства. Він попрямував до свого будинку. І таки побачив його: десятилітнього хлопчика, якого пізнав би будь-де. Він гукнув хлопця, але той тільки глянув на нього, відвернувся й побіг у дім.

Грейсон розлігся на газоні й заплющив очі. «Хтось, — сказав він собі, — чи може щось копіює мої спогади й прокручує їх перед моїми очима». Йому здалося, він повинен завжди це пам'ятати, щоб не збожеволіти й лишитись живим.

Минуло шість днів, відтоді, як пішов Грейсон. Джон Харт, що лишився на борту капсули, поворухнувся й розплющив очі.

— Їсти, — сказав уголос, ні до кого не звертаючись. Почекав невідомо чого, потім стомлено підвівся, ступив на підлогу й попрямував до харчового відсіку.

Вгамувавши голод, підійшов до відчиненого люка й довго стояв там, розглядаючи майже земний пейзаж, що лежав перед очима. Від цього йому якось покращало.

Раптом він зіскочив униз і подався до найближчого пагорба. Швидко сутеніло, та йому й на думку не спадало повернути назад. Незабаром капсула загубилася в сутінках.

Першою, кого він зустрів, була дівчина його юності. Вона з'явилася звідкись із темряви й заговорила до нього. Довго точилася їхня розмова, а наприкінці вони вирішили одружитися.

Урочиста церемонія відбулася тут-таки на місці. Їх повінчав священник, який під'їхав на авто до чудового будинку в передмісті Пітсбурга, де вже зібралися обидві сім'ї. Священником був знайомий Харту з дитинства дідок.

Медовий місяць вони провели в Нью-Йорку та на Ніагарському водоспаді. Потім на аеротаксі полетіли до Каліфорнії, де заздалегідь вирішили оселитися. Якось непомітно у них з'явилося троє дітей та сто тисяч акрів землі, на яких паслося стадо в мільйон голів, а їхні пастухи вдягалися як кінозірки з ковбойських стрічок.

Для Грейсона цивілізація, що на його очах так блискавично виникла й досягла розквіту на цій колись безлюдній, позбавленій повітря планеті, здавалась кошмаром. Люди, з якими він зустрічався, жили по сімдесят років. Діти народжувалися через дев'ять місяців і десять днів після зачаття.

Він поховав шість поколінь заснованої ним сім'ї. Аж одного разу, йдучи у Нью-Йорку по Бродвею, він помітив невисокого кремезного чоловіка, що чимчикував йому назустріч. Від несподіванки Грейсон став як укопаний.

— Генрі! — загорлав він. — Генрі Малкінс!

— Чорт забирай! Білл Грейсон!

Після цього схвильованого привітання вони мовчки потисли один одному руки, Малкінс заговорив перший:

— Тут за рогом бар.

За другою склянкою згадали Джона Харта.

— Життєва сила, що шукала свого втілення, використала його розум,— сказав Грейсон так, ніби йшлося про щось цілком звичайне.— Вона, очевидно, не може існувати сама по собі. Вона намагалася використати мене...— він питально поглянув на Малкінса.

Той кивнув:

— І мене.

— Гадаю, ми надто сильно опиралися.

Малкінс витер спітніле чоло.

— Білле,— сказав він,— все це як сон. Я одружуюся й розлучаюся кожні сорок років. Береш за себе, здавалося б, двадцятирічну дівчину, а вона через кілька десятків років виглядає на всі п'ятсот.

— Ти вважаєш, усе відбувається в нашій уяві?

— Та ні ж бо, ні. Думаю, вся ця цивілізація справді існує, правда, дивлячись, що розуміти під існуванням.— Малкінс аж застогнав.— Давай не будемо про це. Коли я читаю деякі теорії про походження життя, я відчуваю себе на краю безодні. Якби нам тільки вдалося якось позбутися Харта...

— То ти ще не знаєш? — невесело посміхнувся Грейсон.

— Ти про що?

— У тебе є зброя?

Малкінс мовчки простягнув лазерний випромінювач. Грейсон узяв його, приставив до своєї правої скроні й натиснув на гачок. Малкінс рвонувся був до нього, та надто пізно.

Вузкий білий промінь, здавалося, пройшов крізь Грейсонову голову. Позад нього на дерев'яній стіні утворилася чорна дірка, яка іще тліла по краях. Неушкоджений Грейсон незворушно націлив трикутне дуло на свого співрозмовника.

— Хочеш, спробую на тобі? — весело запитав він.

Літній Малкінс здригнувся і рвучко потягнувся до випромінювача:

— Віддай!

Потроху заспокоївшись, запитав:

— Білле, що будемо робити? Я помітив, що зовсім не старію.

— Думаю, нас тримають у резерві.— Грейсон підвівся і простягнув руку.

— Ну, Генрі, радий був тебе побачити. А що як відтепер ми будемо зустрічатися тут щороку й ділитися враженнями?

— Але ж...

Грейсон якось силувано всміхнувся.

— Візьми себе в руки, друже. Чи ти ще не зрозумів? Це найграндіозніша річ у Всесвіті. Ми житимемо вічно. Ми — можлива заміна, як щось трапиться.

— Але що? Що все це робить?

— Спитай мене через мільйон років. Може, тоді й відповім.

Він повернувся і, не озираючись, вийшов з бару.

Бутенко Людмила Вікторівна — викладає англійську мову в Міжнародному інституті менеджменту. Перекладає з англійської. В її перекладі вийшов роман Р. Шеклі «Найперша жертва» («Всесвіт» 1992, № 5—6).
